

De grootste vereniging wereldwijd van verzamelaars van vogels op postzegels, stempels, postwaardestukken en zo veel meer

“Vandaag is rood”

Contactpersonen

Gerard Kolman: redigeert dit orgaan; int contributie van Nederlandse (en Belgische) leden - tel.: (+31) 0486-473868

Peter van Nies: verantwoordelijk voor de website van de PAGO - <http://www.pag-o.de/nl/>

Frans Dinkgreve: organisatieteam contactdag, contactpersoon met PAGO, 2de voorzitter

Tom Loorij: organisatieteam contactdag, contactpersoon Werkgroep Vogelbescherming

Hans van der Sanden / Niko Van Wassenhove: contactpersonen Werkgroep stempelcatalogus

Koenraad Bracke: samenstelling en opmaak contactbrief, contactpersoon Werkgroep PWS

gajkolman@gmail.com (Nieuw!)

peter@pag-o.de

frans.dinkgreve@ziggo.nl

tloorij@xs4all.nl

sanden@hetnet.nl

nikovanwassenhove@hotmail.com

kobra22@telenet.be

PAGO

*Philatelistische
Arbeitsgemeinschaft
Ornithologie (voorheen
Motivgruppe Ornithologie):
Nederlands-Belgisch
contactorgaan van de
Duitse PAGO*

Contactbrief 115
(juli 2021)

Korte berichten

VRO 33

Er is een volgende vogelrondzending onderweg. De heren Van Apeldoorn en Joep Maassen hebben aangegeven geen rondzending te willen ontvangen. De eerste omdat de verzendingskosten vaak hoger zijn dan de uitnames. De tweede heeft zijn abonnement opgezegd. Vanaf 12 mei is de volgorde: Tom Loorij, Frans Dinkgreve, Piet van Zanten, Philip de Boer, Wim Maassen, Jeroen Geurtjens, Henk den Duijn, Ingrid Schulting, Henk de Haan, Gerard Kolman.

Gerard Kolman

Belangrijke data van de bestuurstafel

- **Jahrestreffen** 2021 PAGO: donderdag 14 oktober t.e.m. zondag 17 oktober in Seeheim-Jugenheim
  - **Jahrestreffen** 2022 PAGO: donderdag 5 mei t.e.m. zondag 8 mei in Garmisch-Partenkirchen
  - World Stamp Championship **Helvetia 2022** van 18 mei t.e.m. 22 mei in Lugano (Zwitserland)
  - **Birdpex 9** in 2022 van 26 t.e.m. 28 augustus in Gmunden (Oostenrijk)
- Over het Jahrestreffen 2021 en 2022 komt meer informatie in Rundbrief 160 (komt uit in juli)

Frans Dinkgreve

Overlijdensbericht

Half juni kwam het bericht dat Jan van der Brugge op 75-jarige leeftijd overleden is. In de vorige cb en ook nu staat er een leuk vogelartikel van Jan van der Brugge. Pas sinds vorig jaar ben ik met hem in contact gekomen, maar daar is een levendig e-mailverkeer uit ontstaan, o.a. door gelijkaardige interesses zoals "vogels en muziek". Ik wist dat hij al een tijdje ernstig en ongeneeslijk ziek was, maar hij bleef zijn teksten schrijven, in de eerste plaats voor 'De Postduif', de nieuwsbrief van de afdeling Arnhem van de KNNV (Koninklijke Natuurhistorische Vereniging). Ik mocht deze teksten dan gebruiken en aanvullend illustreren met filatelistisch materiaal.

Van Dick Radstake van de KNNV Arnhem ontvingen we nog enkele herinneringen aan Jan: *Hij viel direct op door de enorme hoeveelheid natuurhistorische kennis die hij had. Of het nu over vogels, plantjes, paddenstoelen of geologie ging; Jan kon er over meepraten. Hij deelde zijn kennis graag en enthousiast met anderen en hij ontpopte zich als een aangename reisgenoot. Schrijven kon hij als de beste en dat ging niet alleen over natuurhistorische belevenissen; ook de taal cultuur en de soms hilarische belevenissen onderweg op reis kwamen uitgebreid aan bod. Jan was een echte globetrotter en heeft veel landen in de wereld bezocht en, hoewel hij een echte "einzeltgänger" was, hield hij er veel correspondentievrienden op binnen- en buitenland aan over. Een talenknobbel is in zo'n geval wel makkelijk en Jan beheerste dan ook veel talen, waaronder Hebreeuws. Een jaar geleden meldde hij zich met een artikel voor de Postduif. Dat was het startsein voor een hele reeks artikelen (meer dan 30!) over uiteenlopende onderwerpen. Zijn artikelen waren altijd van een hoog niveau, maar prettig leesbaar door zijn losse en humoristische schrijfstijl.*

Koenraad Bracke

De Quetzal, *Pharomachrus mocinno*

De naam van de **Quetzal** is afgeleid van *Quetsalli*. In de taal van de Azteken (Nahuatl) betekent het "grote schitterende staartveer".

De Quetzal behoort tot de familie van de *Trogonidae*, en is een van de kleurrijkste vogels die we kennen. De familie van de Trogons kent naast soorten in Midden-Amerika ook enkele soorten in Azië en Afrika. De Quetzal, een soort uit Midden-Amerika, telt twee ondersoorten: *Pharomachrus mocinno mocinno*: van zuidelijk Mexico tot noordelijk Nicaragua en *Pharomachrus mocinno costaricensis*: van Costa Rica tot westelijk Panama.

De vogel is ongeveer 40 cm. lang en weegt 200-225 gram. Hij heeft een lange trapsgewijs aflopende staart en een korte, forse snavel. Met de snavel maakt hij nestholten in vermolmde bomenstammen. De snavel van de mannetjes is geel en die van de vrouwtjes en jongen zwart. Het mannetje heeft een vuurrode buik en prachtig glanzende, smaragdgroene veren op de kop, rug en staart. In het prachtkleed heeft hij vier enorme groene bovenstaartdekveren. Twee daarvan groeien door tot soms wel 60 cm. De onderstaartveren zijn wit. Bij opgezette Quetzals en balgen verdwijnen al na korte tijd deze heldere kleuren. Het vrouwtje en de jongen zijn niet zo fel gekleurd. Ze zijn bruiner en missen de extra lange staart. Ondanks hun opvallende kleuren zijn ze in de weelderige tropische nevelwouden slechts met moeite te vinden. De poten zijn opmerkelijk zwak ontwikkeld. De stand van de tenen is uniek. Niet alleen de eerste, maar ook de tweede teen is onbeweeglijk naar achteren gericht, terwijl de derde en vierde teen naar voren wijzen. Ze worden meestal alleen of in paren (1)

(1)

waargenomen. Ze zitten rustig op een tak of liaan in opgerichte houding en met de staart recht naar beneden. Vanaf een uitkijkpost (2) maken ze korte vluchten om insecten te vangen of vruchten te plukken, vooral de vruchten van de wilde avocado's zijn favoriet. Die worden geheel ingeslikt, waarna het vruchtvlees in de maag wordt verteerd. De grote pit wordt weer uitgespuugd, waardoor de Quetzal bijdraagt aan de verspreiding van wilde avocado-bomen. Quetzals eten daarnaast kleine boomkikkers en gekko's. Ze verraden hun aanwezigheid door hun luide roep. De Quetzal zoekt vermolmde bomen en maakt hierin een nestkamer of gebruikt oude nesten van spechten. Soms heel hoog tot 20 meter en soms minder hoog. De mannetjes en vrouwtjes werken samen bij de nestbouw, maar ze dragen geen nestmateriaal aan. De eieren, twee tot vier, zijn bijna bolrond en lichtblauw. Beide ouders broeden in 17-19 dagen de eieren uit. De jongen ontwikkelen zich snel en na enkele dagen verschijnen de eerste veertjes. Na ongeveer 25 dagen verlaten de jongen het nest. In Guatemala vertelt men dat de Quetzal een nesthol in een boom maakt met een tweede opening, aan de achterzijde van de stam. Zodat bij het broeden zijn staart niet beschadigt. Alle gevonden nesten bleken slechts een opening te hebben.

(2)

De staarten van de mannetjes (3) zien er na de broedperiode dan ook behoorlijk gehavend uit.

(3)

(4)

Sinds vroege tijden heeft de schoonheid van de Quetzal de mens gefascineerd. De Tolteken(4) van Mexico, en na hen de Azteken beeldden hun God Quetzalcoatl, God van de wind, af met Quetzal-veren op zijn helm. Volgens een Indiaanse legende heeft de Quetzal een rol gespeeld in de strijd tegen de Spaanse veroveraar Pedro de Alvarado. Toen de Spanjaarden op het slagveld ongeveer dertigduizend Maya's hadden gedood, kwamen volgens de legende ontelbare Quetzals uit de hemel neergedaald. Ze vormden een dodenwacht en bedekten de gedode indianen met hun groene veren. Het bloed van de omgekomen indianen doordrenkte de groene veren en sindsdien is de onderzijde van de Quetzal rood. Quetzalveren werden al in de pre-

colombiaanse tijd als zeer waardevol beschouwd. Bij de Maya's en de Azteken was het bezit ervan door de gewone man streng verboden. Alleen hooggeplaatsten mochten ze als pluim op hun verentooi dragen. In de cultuur van de Azteken(5) speelde de vogel een belangrijke rol.

Philatelistische Arbeitsgemeinschaft Ornithologie

Op het doden van een Quetzal stond de doodstraf. De Maya's zagen de

vogel als het symbool van vrijheid. In gevangenschap sterft de Quetzal bijna altijd. Van ontzag voor de Quetzal is tegenwoordig geen sprake meer. En men houdt helaas slechts ten dele toezicht op de reeds lang geleden uitgevaardigde beschermende maatregelen(6). Gevaar voor uitroeiing is niet denkbeeldig.

Ten tijde van de ontdekking van Amerika door Columbus was de Quetzal al nagenoeg verdwenen uit de bewoonde streken. Het bestaan van de legendarische vogel werd door

(5) Muzikanten met quetzalveren op hun hoofddeksels

(6)

“Europese vogelkundigen” zelfs een aantal malen aangevochten en het bestaan ervan werd als een fabel beschouwd. De vogel leeft nu in de bergwouden(7), vooral in de boomkruinen, van zuidelijk Mexico tot aan Panama. In Guatemala is de Quetzal tegenwoordig zeer zeldzaam. Dit is niet alleen een gevolg van de jacht. Daar is het verspreidingsgebied sterk ingekrompen door het kappen van de nevelwouden en de daarmee gepaard gaande milieuverniëting. Voorlopig houdt de vogel nog stand in de moeilijk toegankelijke bergwouden van Honduras en Costa Rica(8). Hij komt hier voor tot op bijna 3000 meter hoogte. Tijdens de regentijd daalt hij af naar 1000 tot 1400 meter waar hij broedt. Daarna gaat hij weer naar de vochtige atmosfeer in de hoger gelegen bossen..

Hoewel slechts een enkele Guatemalteek een echte Quetzal heeft gezien, is de Quetzal de nationale vogel van Guatemala. Hij staat op de vlag, op bankbiljetten en in het wapen en wordt bezongen in het volkslied. In 1935 werd de orde van de Quetzal ingesteld, de hoogste onderscheiding van Guatemala.

(7)

(8)

1881
tekst: 5
'UNION POSTAL
UNIVERSAL GUATEMALA'
cinco centavos

1935
tekst: GUATEMALA
-correo-
3c
U.P.U

1954
tekst: 3
'UNION POSTAL
UNIVERSAL GUATEMALA'
centavos

Op de oudste en eerste postzegels van Guatemala, verschenen in 1879, staat de Quetzal afgebeeld. Een met een waarde van ¼ reales en een met de waarde van 1 reales. De huidige munteenheid van Guatemala is de quetzal (100 centavos de quetzal = 1 quetzal).

De Merel (*Turdus merula*)

Misschien wel de meest algemene broedvogel in ons land is de Merel (Afb. 1). Zowat in elke tuin vind je hem en zijn zang is zó bekend, dat hij onlangs met gemak de eerste plaats van de zangvogel top 100 bereikte.

Afb. 1

Bosvogel en/of stadsvogel

Aan het begin van de vorige eeuw was de Merel vooral een bosvogel - net als zoveel andere vogelsoorten- maar nu is dat wel anders. Je komt ze bijna overal tegen, of dat nu in cultuurland is of in stedelijk gebied, het maakt ze niet uit, zolang er maar ergens een plaatsje is om te nestelen en er voldoende voedsel kan worden

Afb. 2

gevonden. Een grasveldje in de buurt waar ze regenwormen (Afb. 2) en andere ongewervelden kunnen vangen, is daarvoor de enige vereiste. De Merels die we in bossen aantreffen, zijn erg schuwe vogels, die zich vooral op de grond ophouden. De Merels in stedelijke omgevingen, zijn weliswaar nog steeds erg voorzichtig en achterdochtig, maar toch wat minder schuw. Ooit zijn er stemmen opgegaan om de Merel te verdelen in twee soorten: Bosmerels en Stadsmerels, maar dat is er tot nu toe nog niet van gekomen.

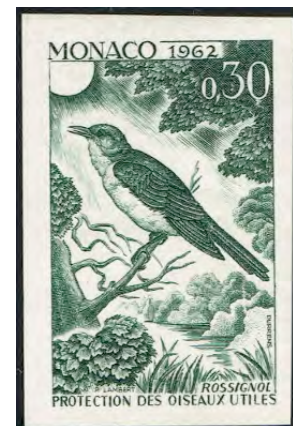
Zangvogel

In mijn artikel over de Nachtegaal (Afb. 3: kleurenproef) heb ik al eens geschreven dat de Merel een uitstekende zanger is, waarvan volgens mij iedereen 's morgens vroeg wel eens wakker is geworden door zijn uitbundige, welluidende zang. Ook in de avondschemering (Afb. 4) laat hij zich nog graag horen. En eerlijk is eerlijk, zijn zang is nauwelijks te evenaren. Hij begint daarmee al vroeg in het jaar, dikwijls al in februari. Met de lange winter van dit jaar is echter alles wat later, en het was al ver in maart voordat ikzelf de eerste hoorde zingen.

Afb. 4

Hij komt dan ook uit een hele muzikale familie: de Lijsters! In ons land komen behalve de Merel ook nog de Grote lijster (Afb. 5) en de Zanglijster (Afb. 6) als broedvogels voor. Eerstgenoemde is ook steeds meer in de bebouwde omgeving te vinden terwijl laatstgenoemde nog steeds een echte bosvogel is.

Afb. 3

Uiterlijk

In tegenstelling tot deze lijstersoorten, is de Merelman duidelijk anders gekleed dan de Merelvrouw (Afb. 7). Hij is éénkleurig zwart; genoeg reden voor de Engelsen om hem "Blackbird" te noemen. Ook de Zweedse naam is een verwijzing naar zijn kleur: Koltrast (Afb. 8) oftewel Koollijster.

De mooiste vind ik de Deense naam: Solsort, wat 'zonnezwart' betekent. In voorjaar en zomer is zijn snavel fel oranjerood gekleurd, terwijl hij vaak ook nog een oranje oogring vertoont. 's

Afb. 5

Afb. 6

Afb. 7

Afb. 8

Winters vallen deze kleuren wat minder op, maar 's zomers accentueren ze zijn glanzende, zwarte pak eens te meer. Zijn vrouw is heel wat bescheidener: ze is vooral bruin, op de rug wat donkerder, van onderen wat lichter, met bijpassende poten en snavel (Afb. 9). Zoals we dat wel meer in de vogelwereld zien,

leeft ze wat meer verborgen dan haar man, waarbij die schutkleuren goed van pas komen. De jongen lijken erg veel op het vrouwtje, maar zijn wat meer gevlekt.

Voortplanting

Vanaf maart tot in augustus houden ze zich bezig met de voortplanting. Ze zijn dan erg territoriaal en dulden geen andere Merels in hun nabijheid (Afb. 10: dit tafereel zullen we dus wel nooit te zien krijgen!). Zo nodig worden indringers verjaagd met grof geweld van snavels en poten! Zij bouwt een vrij slordig nest van plantaardige materialen, meestal in heggen of struiken, maar soms ook op, in of tegen menselijke bebouwing. In de tussentijd weet hij niets beters te doen dan haar in de

Afb. 10

gaten te houden! Als het nest klaar is, legt ze hierin 4-5 licht-blauwgroene eieren die bezaaid zijn met bruinachtige vlekjes. Het uitbroeden neemt ze meestal ook voor eigen rekening, maar als na ongeveer twee weken de jongen uitkomen, neemt pa actief deel aan de verzorging hiervan (Afb. 11). Toch vindt hij nog wel wat tijd om te zingen. Doordat het nest vaak nogal zichtbaar is, en de jongen veel geluid maken bij het bedelen om voedsel, vallen er veel ten prooi aan rondstruinende katten en kraaiachtigen. Na een dag of 12-13 verlaten de jongen het nest; vliegen kunnen ze dan echter nauwelijks,

slagpennen en staartveren zijn daarvoor nog te kort. Ze worden dan nog gedurende een week of twee gevoerd door hun ouders. Merels zijn zéér productief: ze hebben doorgaans twee à drie broedsels per seizoen. Volgens sommigen kan dat onder bijzonder gunstige omstandigheden zelfs oplopen tot vier!

Afb. 9

Afb. 11

Standvogel

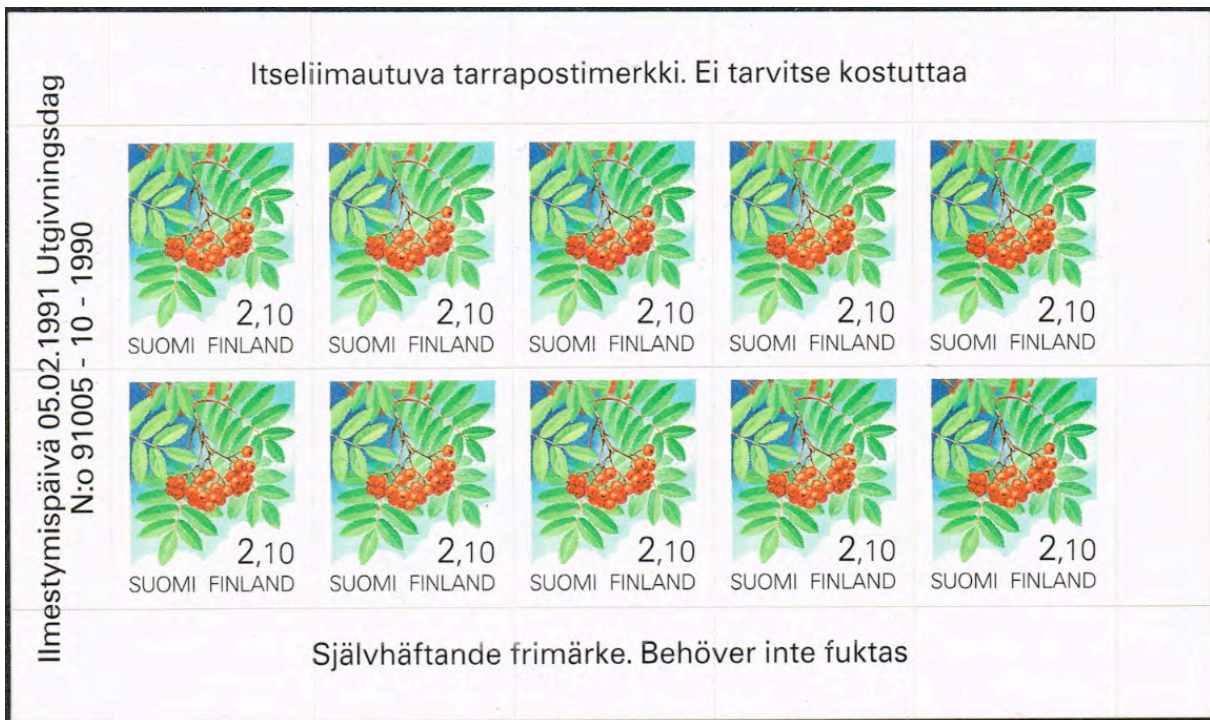
De meeste Nederlandse Merels blijven het hele jaar door in ons land, alhoewel ik 's winters meestal méér mannetjes zie dan vrouwtjes en juvenielen. Je ziet ze dan vaak 'bedachtzaam' op het gazon rondscharrelen, af en toe een sprintje trekkend en dan weer stilstaand (Afb. 12: zonder poten lijkt me dat erg moeilijk!), de kop een beetje schuin om te luisteren en dan met een snelle beweging een regenworm langzaam uit de grond trekken; een trucje dat Zanglijsters óók kennen (Afb. 13). In najaar en winter eten ze, behalve regenwormen en insecten, ook graag bessen (Afb. 14: Lijsterbes) en fruit. We treffen ze dan regelmatig aan op

Afb. 12

Afb. 13

Afb. 14

onze voedertafels waar ze zich onder andere tegoed doen aan (rotte) appels en peren. Als u graag Merels in uw tuin ziet, maak deze dan vooral niet "winterklaar". Insecten en ander "ongedierte" kunnen zich tussen de afgevallen bladeren schuilhouden en Merels, maar ook andere vogels zoals de Heggenmus en het Roodborstje, weten dit beslist te waarderen! Noordelijke Merels trekken wél: ze gaan naar Zuid-Engeland en Ierland of zelfs naar het Zuiden van Europa tot in Portugal toe (Afb. 15).

Trend

De Merel is een van die soorten waar het relatief goed mee gaat, ook al is de trend sinds enkele jaren licht afnemend. Vogels die een soortgelijke biotoop-voorkeur hebben en hetzelfde foerageergedrag vertonen, zoals Zanglijster en Roodborstje, gaan echter veel sterker in aantal achteruit. Het lange broedseizoen en een groter aanpassingsvermogen spelen hierin zéker een rol. Het aantal broedparen in Nederland wordt momenteel geschat op tussen 650.000 en ruim één miljoen.

Afb. 15

Zandhoencereemonieel

Er zijn van die vogelwaarnemingen die je behoorlijk goed kunt plannen, wat soort, locatie en tijdstip betreft. Dat betekent vaak ook dat je er dan met een wat groter gezelschap van kunt genieten en andere liefhebbers nuttige aanwijzingen kunt geven, als die een gelijke ervaring willen opdoen. Voor deze keer heb ik er drie bij elkaar gezet.

Voor de eerste daarvan geldt de planning wat minder niet, dat was een fantastische toevalstreffer en de kijkpost waren onze twee busjes, maar het betreft wel dezelfde vogelfamilie.

Op een zandweg in de woestijn van Marokko zei iemand in ons busje ineens: kijk eens, daar komen patrijzen aanlopen! De bekendste patrijs van Marokko is de Barbarijse, maar die moet je niet in de woestijn zoeken. Toen de vogels wat dichterbij kwamen, was de conclusie: dit zijn Zandhoenders, en vervolgens, met de boeken erbij: **Kroonzandhoenders** (*Pterocles coronatus*).

Een groepje van 'n dozijn of zo wandelde opzij van de zandweg langs de stilstaande busjes, onverstoort, hier en daar wat eetbaars oppikkend, en uiteindelijk weer opgaand in het uitgestrekte landschap.

In het binnenland van Gambia, "wat verderop in West-Afrika", kun je 's middags eigenlijk het beste siësta houden; om 16.00 uur is het plaatselijk nog bijna ondraaglijk warm, dus levert een excursie dan ook maar weinig op. Het is ook al vroeg donker, maar dat betekent niet dat er niks te beleven valt.

Een van onze chauffeurs wist een goede plek voor **Vierbandzandhoenders**; wel een flink eind rijden van waar we verbleven. Zandhoenders hebben hun vaste plek en tijdstip om in een groep te gaan drinken en water op te nemen; deze laatste formulering is geen overbodig taalgebruik, want bij het bezoeken van de poelen zuigen ze met hun buikveren water op, dat ze naar hun kuikens brengen die op een droge plaats in de woestijn zijn achtergebleven. Veiligheid staat voorop: ze komen niet als er een groepje vogeltoeristen bij zo'n drinkplaats zichtbaar en hoorbaar is.

De waarneming in de Gambiaanse duisternis was bepaald niet optimaal: het duurde erg lang voordat we op de goede plek waren, dus we moesten ons voornamelijk tevreden stellen met de klokkende geluiden van de vogels en het geruis van de vleugels van invallende en opvliegende exemplaren.

Kroonzandhoen.

Vierbandzandhoen.

Daarom heb ik Israël op de derde plaats gezet, met stip. In dit land broeden vijf (van de in totaal 16) soorten *Sandgrouse*, ook het al genoemde **Kroonzandhoen** en het **Witbuikzandhoen** van centraal Spanje en Noord-Afrika, maar voor de soort van onze beste waarneming moet je in het uiterste zuiden zijn, bij Eilat aan de Rode Zee. Daar bevindt zich - landinwaarts - een pompstation met open poel, een locatie die deze vogels en nog veel

meer vogelaars aantrekt. Ruim voor de schemering invalt, verzamelen de

toeschouwers zich om op de wat hogere plekken rondom de poel plaats te nemen. Als de laatste Zangvogels zijn komen drinken en het echt gaat schemeren, worden de toeschouwers stil, echt indrukwekkend. De stilte wordt plotseling onderbroken door vleugelklappen van de eerste **Lichtensteins Zandhoenders**, die je verder in Israël niet kunt vinden. De Hebreeuwse naam van deze soort is "qata hodit" (Indisch zandhoen), wat wijst op die oostelijke verspreiding (overigens is *Pterocles indicus* een andere soort). Het is geen kleurrijke soort, met zijn grijsgeel verenpak met dichte zwarte lijntjes; het mannetje heeft zwart-met-witte koptekening en twee gelige dwarsbanden op de borst. Het is een komen en gaan van deze zandhoenders, ze maken ook geluiden (balts?) erbij, en dat duurt een kwartier of zo. Dan is het inmiddels donker, dus je ziet geen vogels echt vertrekken, maar het wordt geleidelijk weer stil "en je mag weer praten".

Lichtensteins zandhoen.

Alle zandhoenders worden in het Hebreeuws "qata" genoemd. De oorspronkelijke Arabische naam qata (of khata, kadda) is nog herkenbaar in *Pterocles alchata*, door Linnaeus in 1758 als wetenschappelijke naam gegeven aan het **Witbuikzandhoen**. Die naam is gebaseerd op "al qattar", afgeleid van de roep van deze soort "kattar-kattar"; varianten (synoniemen) zijn chata (Tetrao) en cata (Oenas). Vóór Linnaeus is de naam "*Alchata of Filacotona*" al te vinden bij Gessner (1555), Aldrovandus (1599-1603), Charleton (1668), Edwards (1743-1751), en Russell (1756), en vrijwel gelijk met Linné voor "*Bonasia pyrenaica*" (Brisson, 1760).

De Spaanse naam voor Zandhoen is Ganga. Van die naam zegt het *Diccionario de la Lengua Española* (Real Academia Española, 1947): "*Voz imitativa del canto de esta ave. Ave del orden de las gallináceas, de forma y tamaño semejante a los de la perdiz.*" ("Nabootsende term van het geluid van deze vogel. Vogel van de orde Hoenderachtigen, model en grootte als die van de patrijs.") Behalve het **Witbuikzandhoen** (*Ganga Común*) komt in Spanje ook het in Azië wijdverbreide **Zwartbuikzandhoen** *P. orientalis* (*Ortega* of *Ganga Ortega*) voor, maar Spanje is het enige zandhoendergebied in Europa.

In historische tijden deed zich soms in West-Europa een invasie voor van een verwante soort, het **Steppenhoen**, in het Engels *Pallas' Sandgrouse*, genoemd naar de Pruisische ontdekkingsreiziger Peter S. Pallas; hij beschreef het Steppenhoen in 1773 in zijn verslag "*Reise durch verschiedene Provinzen des Russischen Reiches*" als een vogel van de "Tartarische Steppe", onder de naam *Tetrao paradoxa* (de huidige naam *Syrrhaptes paradoxus* is van C. Illiger, 1811). Pallas beschouwde die vogel dus als een soort Auerhoen of Korhoen (maar "paradoxa" vanwege samengegroeide tenen, wat niet goed paste) en de vermeende connectie met hoenders is lang in stand gebleven. In de huidige opvattingen horen de Zandhoenders dichterbij de Duiven thuis.

Jan van der Brugge

Chinees
postwaardestuk met
private opdruk
(**Zwartbuikzandhoen**
– *Pterocles orientalis*)

Bijzondere
afstempeling
Bophuthatswana
(**Namaqua-zandhoen**
– *Pterocles namaqua*)

Rode Lijst vogels op postzegels

door Tom Loorij

Het totaal aantal vogelsoorten ter wereld bedraagt op dit moment (2021) ca. 11.000. Het exacte aantal is sterk afhankelijk van de organisatie of instantie die zich hiermee bezig houdt. Sommige beschouwen bepaalde soorten als een volwaardige soort, andere vinden dat het een ondersoort betreft. Het aantal is jaarlijks in beweging door steeds nieuwe uitkomsten van DNA-onderzoek.

In dit artikel ben ik uitgegaan van die soorten die door *Birdlife International* als volwaardige soort worden beschouwd. Dat zijn er 11.188. Opvallend is dat Kjell Scharning op zijn site "*Theme Birds on Stamps*" 69 op postzegels voorkomende soorten vermeldt die door Birdlife niet worden erkend als afzonderlijke soort. Als je die 69 soorten dus meeneemt, kom je op in totaal 11.257 soorten. Van deze soorten zijn er 4.322 op een postzegel afgebeeld (38,4%).

Tabel 1

Aantal zegels	Aantal soorten	%
1	1384	32
2 tot 5	1606	37
6 tot 9	473	11
10 tot 20	275	6
20 en meer	584	14
Totaal	4322	100

In tabel 1 staat aangegeven hoe vaak een soort is afgebeeld. Daarbij zijn overdrukken, kleurvarianties, verandering van nominale waarde, heruitgiften, gezamenlijke uitgaven in landen, enz. buiten beschouwing gebleven. Het gaat dus alleen om duidelijk verschillende afbeeldingen. In "*Theme Birds on Stamps*" kan je bij 'statistics' een overzicht vinden van de meest afgebeelde soorten; daarbij zijn alle varianties wel meegeteld.

Het blijkt dat bijna een derde (32%) van alle afgebeelde soorten het met slechts één zegel moet doen. Hierbij zitten onder meer bij ons bekende "kbv'tjes" (kleine bruine vogeltjes) waarvan het niet aantrekkelijk is om ze op een zegel af te beelden. Voorbeelden zijn

Duinpieper op een zegel van Litouwen, **Tuinfluit** (Sierra Leone), **Boomleeuwerik** (op de nauwelijks als zodanig herkenbare zegel van Groot-Brittannië), maar ook de egaal gekleurde **Oeverloper** (Penrhyn).

Zo'n 14% van de soorten is op meer dan 20 zegels afgebeeld. Dat zijn vooral kleurrijke en grote vogelsoorten, zoals **Ijsvogel** en **Flamingo**. Maar ook soorten met een wereldwijde verspreiding zoals de **Visarend**. Een derde categorie wordt gevormd door soorten die karakteristiek zijn voor een bepaald land of alleen daar voorkomen en meestal de nationale vogel zijn; als voorbeeld de **Kagoe** die op ettelijke zegels van Nieuw-Caledonië te zien is.

Rode Lijst soorten

De 11.188 soorten die Birdlife International erkent als afzonderlijke soort worden door Birdlife in de volgende categorieën ingedeeld:

- EX *Extinct*, uitgestorven
- EW *Extinct in the Wild*, uitgestorven in het wild (maar nog wel in gevangenschap)
- CR *Critically endangered*, ernstig bedreigd
- CR (PE) *Critically endangered, perhaps extinct*, ernstig bedreigd, mogelijk uitgestorven
- EN *Endangered*, bedreigd
- VU *Vulnerabele*, kwetsbaar
- NT *Near Threatened*, bijna bedreigd
- DD *Data Deficient*, onvoldoende gegevens
- LC *Least Concerned*, niet bedreigd

Uit tabel 2 blijkt dat liefst ca. 25% van alle soorten bedreigd of bijna bedreigd zijn. Voor 225 soorten is de situatie kritiek. Van de categorie “niet bedreigd” staat 37,1% van de soorten op een zegel.

Tabel 2

Categorie	Aantal soorten	%	Aantal op zegel	% op zegel
EX	198	1,8	90	45,5
EW	5	0,0	2	40,0
CR	203	1,8	117	57,6
CR (PE)	22	0,2	6	27,3
EN	462	4,1	211	45,7
VU	799	7,1	325	40,7
NT	1018	9,1	366	36,0
LC	8428	75,3	3130	37,1
DD	53	0,5	6	11,3
Totaal	11188	100	4253	38,0

Opvallend is de postale aandacht voor bedreigde soorten. Bijna 58% van alle ernstig bedreigde soorten hebben al één of meer postzegels en bijna 46% van de bedreigde soorten. Ook uitgestorven soorten zijn relatief sterk vertegenwoordigd met ruim 45%. Voor de kwetsbare en bijna bedreigde soorten is duidelijk minder postale belangstelling. Die postale aandacht voor bedreigde soorten is niet zo vreemd, want het zijn vooral Birdlife en het Wereld Natuur Fonds die zich sterk maken bij de posteries om zegels met die soorten uit te geven, natuurlijk voorzien van hun logo.

Een voorbeeld van een ernstig bedreigde soort is de **Lepelbekstrandloper** op een zegel van Vietnam met het logo van Birdlife. Op de zegel staat “*pygmeus*” vermeld terwijl de juiste wetenschappelijke benaming “*pygmaea*” is. De **Fijzanger** kreeg aandacht van het WWF en op de zegel staat ook “*Endangered species*” vermeld.

Hét voorbeeld van een uitgestorven soort is de **Dodo**, die alleen op Mauritius voorkwam en rond 1690 daar is uitgestorven. Van de 30 zegels met deze soort zijn er echter slechts 15 van Mauritius zelf, de andere 15 zijn verdeeld over 8 verschillende landen. Op de zegel van Cuba staat vermeld “*Fauna extinguida*”, uitgestorven fauna dus.

Bedreigde soorten naar aantal zegels

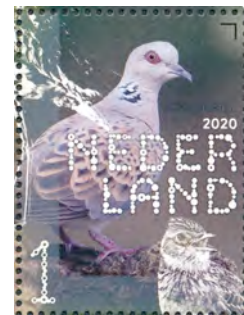
Tabel 3

Aantal zegels	Aantal soorten									totaal
	EX	EW	CR	CR (PE)	EN	VU	NT	LC	DD	
1	56	1	39	1	86	110	138	917	5	1353
2 tot 5	24	1	53	5	78	116	140	1165	1	1583
6 tot 9	5		9		16	41	37	359		467
10 tot 20	2		5		9	11	14	230		271
20 en meer	3		11		22	47	37	459		579
Totaal	90	2	117	6	211	325	366	3130	6	4253
% 1 t/m 5	88,9	100,0	78,6	100,0	77,7	69,5	76,0	66,5	100,0	69,0

Het totaal aantal zegels per soort wordt voornamelijk bepaald door de LC-soorten, omdat daar veruit de meeste van zijn. Wanneer we echter kijken naar alleen de soorten waarvan maar één zegel bestaat of maximaal 5, dan zien we bij alle categorieën van bedreigde soorten dat er daar relatief veel meer van bestaan. Het meest extreem is dat bij de uitgestorven soorten, waarvan er maar liefst 88,9% op maximaal 5 zegels zijn afgebeeld. Overigens zijn de andere 2 uitgestorven soorten (behalve de Dodo), waarvan meer dan 20 zegels bestaan de **Trekduif** en de **Archeopteryx** (de **Oervogel**).

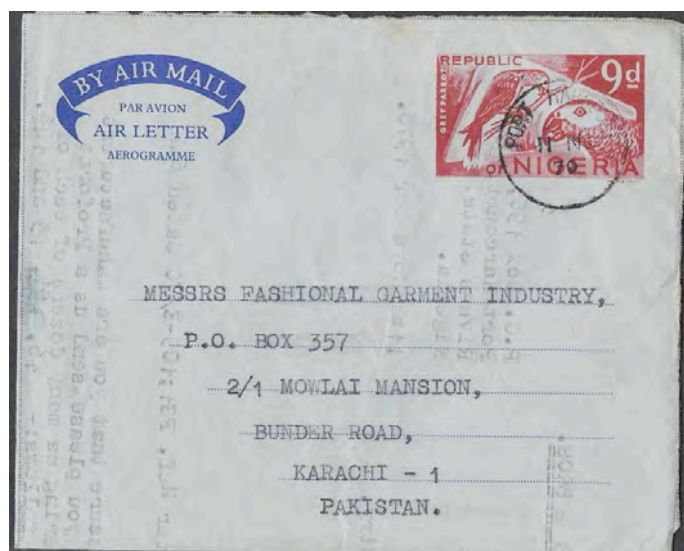
Tot slot nog een paar leuke weetjes:

1. Tot de uitgestorven soorten behoort ook de **Atitlanfuut**, die alleen op het Atitlanmeer in Guatemala voorkwam. Uit 1970 stammen 2 zegels van Guatemala van deze soort toen deze nog niet was uitgestorven, maar wel zwaar beschermd en zeldzaam. Dat mocht niet baten, in 1989 werd de laatste Atitlanfuut levend gezien.
2. De **Jerdons Renvogel** die alleen in een klein gebied in India voorkwam, werd bijna 80 jaar als uitgestorven beschouwd, maar in 1986 herontdekt. Die ontdekking was aanleiding om hem in 1988 op een zegel te vereeuwigen. De kleine populatie is sterk bedreigd (CR-soort).
3. De **Grijze Roodstaartpapegaai** is een geliefde kooivogel, vooral omdat je hem kan leren praten. Hij komt in grote delen van Afrika voor, maar hij wordt in zulke grote aantallen uit het wild weggevangen om verhandeld te worden, dat hij inmiddels tot de bedreigde soorten (EN-soort) behoort. Hij is op bijna 100 zegels afgebeeld, vrijwel uitsluitend van landen in Afrika waar hij in het wild voorkomt. Op de zegel hiernaast van Guinee staat onderaan vermeld dat hij op het punt staat te verdwijnen (*en voie de disparition*).
4. Bij de kwetsbare soorten (VU-soorten) staat de **Zomertortel**. Deze soort staat ook op de Nederlandse Rode Lijst als "Kwetsbaar" aangemerkt. Maar zijn achteruitgang is niet alleen in ons land, maar ook elders zo ontstellend groot dat hij dus zelfs op de wereld Rode Lijst als "Kwetsbaar" is opgenomen. In 2020 is hij gelukkig ook op een zegel van Nederland afgebeeld in de serie "Boerenlandvogels". Dat hij ook op tientallen zegels van 35 andere landen prijkt, heeft hij onder meer te danken aan het feit dat in het bekende Kerstlied "*The 12 days of Christmas*" het op de tweede dag gaat om "twee tortelduiven".

Birdlife International:
<https://www.birdlife.org>

Theme Birds on Stamps
 (Kjell Scharning):
<http://www.birdtheme.org>

ULULARIA

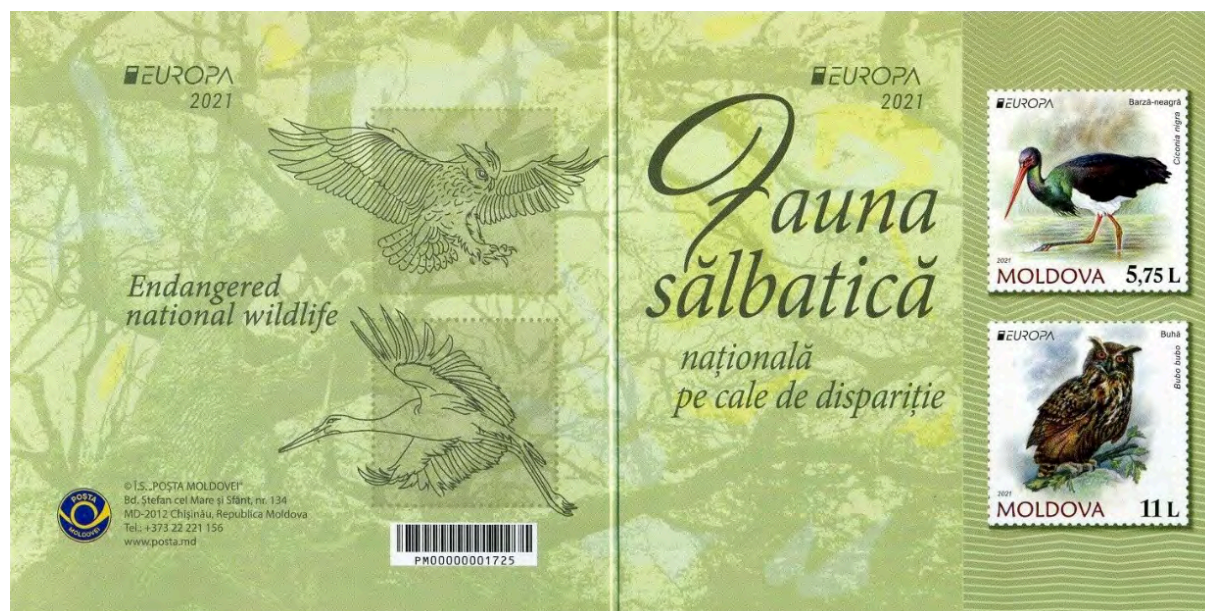
EUROPA 2021

Wie dacht dat we nu alle vogels gehad hebben na de stortvloed van de Europazegels in 2019 met de “National Birds”, die heeft verkeerd gedacht. Ook voor het thema van 2021 van de Europa-uitgiften “Endangered wildlife” of “Bedreigde diersoorten” zijn er weer een aantal landen die voor vogels hebben gekozen. In Armenië kiezen ze de **Steenarend**, in Slovaakse en Bosnië & Hercegovina het **Auerhoen**, in Estland de **Hop**, in Noorwegen, de Faerøereilanden en Jersey de **Papegaaiduiker**, in Finland de **Ijsvogel**, in Hongarije de **Roodborsttapuit**, in Roemenië de **Grote Trap**, in Vaticaanstad de **Winterkoning** en dan ben ik er zeker nog een aantal vergeten.

Net zoals bij de uitgiften van 2019 zit er ook nu maar & uil bij: de **Oehoe** van Moldavië, (samen in een postzegelboekje met de **Zwarte Ooievaar**). De Donaudelta (in Moldavië, Oekraïne en Roemenië) is het grootste overblijvende natuurlijke wetland van Europa. Met heel wat financiële steun wordt de natuur daar in eer hersteld.

Er lopen allerhande projecten, o.a. in het kader van “Rewilding Europa” de reïntroductie van de Oehoe. Deze soort was ooit zeer wijd verspreid in de Donaudelta, maar daar bleef niet zo veel meer van over. Omdat de soort daar nog altijd voorkomt, verwacht men dat de uitgezette exemplaren daar zullen blijven en er zich definitief gaan vestigen. Zo werden er nog niet zo lang geleden een aantal jongen uit de Zoo van Odessa naar de Donaudelta gebracht. Daar konden ze in een grote kooi 10 dagen acclimatiseren aan hun omgeving om dan vrijgelaten te worden. Ze werden voorzien van GPS-toestellen om zo hun doen en laten de kunnen monitoren. Op die manier krijgt men gegevens van hun foeragegedrag hun roestplaatsen, hun voorkeursgebieden, enz. Deze gegevens kunnen dan gebruikt worden voor het verdere programma van het uitzetten van Oehoes.

Met de komst van deze toppredator hoopt men meer evenwicht te krijgen in de voedselketen. Er zitten grote kolonies van ratten die een bedreiging vormen voor de eieren van vele grondbroedende vogels. Zo hoopt men dat de Oehoes de populatie van deze ratten meer onder controle kan houden. Ook de plaatselijke bevolking ziet de komst van de Oehoe wel zitten. Wie wil er nu geen ontmoeting met deze prachtige vogel, die ook figureert in heel wat plaatselijke volksverhalen.

<https://www.endangeredlandscapes.org/eagle-owl-release-in-the-danube-delta-provides-boost-for-species-recovery/>

ORNIFLANDRIA

THEMA1

Themafila-Wetteren (de postzegelclub van de meeste van onze Vlaamse PAGO-leden, zoals Danny, Jasmine, Kristien & Walter, Niko, Noël & Bernadette, Patrick, Roger & ondergetekende) organiseert in België de allereerste virtuele eenbladtentoonstelling. Iedereen kan één blad opmaken met een zo groot mogelijke verscheidenheid aan filatelistisch materiaal. Dat geldt dan voor een deelname in de thematische filatelie, maar wie wil kan ook niet-filatelistisch materiaal gebruiken en dan meedoen in de open filatelie. Dat blad kan dan doorgestuurd worden naar de organisatie van Themafila-Wetteren (kobra22@telenet.be). Het blad wordt dan samen met de andere inzendingen direct op de website van de club Themafila-Wetteren geplaatst: <https://themafila.home.blog/thema1/> Ondertussen zijn er al een aantal bijdragen gepost die gerelateerd zijn aan het thema vogels: de Pfaueninsel, de Blauwe ekster, de Bonte mees en Indianentooi. Deelnemen kan nog tot 1/8/2021.

PFAUENINSEL

Het 'Pauwerveland', het prachtige landschapppark in Wannsee, nabij Potsdam in Brandenburg, is sinds 1990 erkend door UNESCO als cultureel werelderfgoed.

Tot in de 17e eeuw was er op het eiland slechts een glasblazerij en een konijnkwekerij. In 1793 kocht Friedrich Wilhelm II het eiland aan en bouwde er een romantisch paleisje voor zijn minnares.

In 1821 ontwierp landschapsarchitect Peter Joseph Lenné het park. Tot op vandaag is de aanleg van het park behouden gebleven.

Karl Friedrich Schinkel ontwierp de monumenten waar pausieren werken gekweekt en waaraan het eiland zijn naam dankt.

Dulce Katsenik, PWS
gebruikt op bestelling -
FPost PPS - F350

Joenraad Jacob Temminck & Edmond de Sélys Longchamps: de Bonte mees

In het begin van de 20e eeuw werd na DNA-onderzoek in de familie van de mees aanbevolen om de Bonte mees in het geslacht *Poecetes* op te nemen. Na verdere analyses werd het geslacht *Poecetes* gesplitst en de Bonte mees als typevoort in het geslacht *Stipiturus* opgenomen (*Stipiturus variabilis*), oorspronkelijk opgericht door de Belgische politicus en natuuronderzoeker Edmond de Sélys Longchamps.

De Bonte mees werd voor het eerst beschreven in 1845 door de Nederlandse zoöloog Joenraad Jacob Temminck en de Duitse ornitholoog Hermann Schlegel als *Parus variabilis*.

Japanse veldprentkaart (Tweede Wereldoorlog)

Meesen zijn actieve, heldrechtige en sociale vogels. Ze zijn territoriaal tijdens het broedseizoen en voegen zich vaak bij andere soorten tijdens het niet-broedseizoen op zoek naar voedsel. Meesen passen zich zeer goed aan en behoren na de kraaiachtigen en papegaaien tot de meest intelligente soorten van alle vogels.

De ene blauwe ekster is de andere niet

Print uit vogelboek (1894-95)

Japanse veldprentkaart (W.O.I.)

Tot in het begin van de 21e eeuw werden de Aziatische blauwe ekster (*Cyanopitta cyanea*) en de Blauwe ekster (*Cyanopitta cyaneus*) als één soort beschouwd. Deze splitsing is nog niet door iedereen geaccepteerd. De (Iberische) Blauwe ekster komt voor op het Iberisch schiereiland (Spanje & Portugal) en de Aziatische van Rusland tot Japan.

Het voedsel bestaat vooral uit zaden en fruit, maar wordt soms aangevuld met oogweevinden en menselijk afval.

Prentbriefkaart v. Fagere (Mankou, USA, 1984)

Afbeeld van anonieme prent (Qing-dynastie, 18e eeuw)

Beeld met Chinese email cloisonné (Ching 'ai-lan Artists Workshop, USA, 1991)

De Aziatische blauwe ekster lijkt uiterlijk op de ekster. De vogel is echter minder lang: 36 tot 38 cm (gewone ekster: 40-51 cm). Verder valt de Aziatische blauwe ekster op door de blauwe vliegvleugelpunten en staart die terugkomen in zijn naam. De vogel is iets groter dan de Iberische blauwe ekster, heeft een relatief lange neus en witte stippen op de staart. Het blauw op de vliegvleugels en de staart is minder helder. Mannetje en vrouwtje zien er gelijk uit.

INDIANENTOOI

Veren hadden een grote symbolische betekenis voor de Amerikaanse prairie-indianen en werden gedragen als teken van erkenning. Veren werden aan krijgers gegeven die moed hadden getoond op het slagveld of een bijzondere prestatie hadden geleverd voor hun stam.

Dakota Indiaan

Amerikaans p.w.s. uitgave 1993: inheemse Amerikaanse cultuur

De meeste indianen kregen in de loop van hun leven slechts enkele veren, maar vooraanstaande krijgers kregen er zo veel dat ze er een grote tooi van konden maken.

Charruis hoofdman

De betekenis van veren was terug te voeren op de religie van de indianen, die geloofden dat alles in de natuur een ziel had. Als een krijger een veer kreeg, dichtten de indianen hem de eigenschappen van de vogel toe.

Quaicapuro leider van zowel de Teques- als de Caracas-stammen

frankgermachinestempel; Francotyp "C"

Atlatatl Indiaan

BEVIPEX 2021

Alle regionale tentoonstellingen van 2021 werden voorlopig afgelast. In juli wordt nu de eerste virtuele regionale tentoonstelling georganiseerd. Een aarzelend begin, want slechts 5 deelnames in de thematische klasse. Daarvan zijn er twee van een en dezelfde deelnemer rond het thema vogels. Het gaat over eenkaderverzamelingen (16 bladen) over "de arend" en "de avifauna in mijn tuin" (beide verzamelingen in het Frans opgesteld). Deze zouden in juli op een website kunnen bekeken worden, maar het webadres is momenteel nog niet bekend gemaakt (www.klbp.be?).

HVB Begijnendijk

BEVIPEX2021

Regionale virtuele competitieve filatelistische tentoonstelling Brabant
Exposition philatélique compétitive virtuelle régionale Brabant

Georganiseerd door / Organisé par H.V.B. Begijnendijk
onder auspiciën van de K.L.B.P. / sous les auspices de la K.L.B.P.

28 - 31 Juli 2021

kobra (Koenraad Bracke), kobra22@telenet.be

En nog een uitsmijter...

Ook bij de Amerikaanse ATA (American Topical Association) organiseren ze een eenbladcompetitie: <https://www.americantopicalassn.org/My-One-Page-Exhibit>
Je kan nog inschrijven tot 15 juli 2021. Op de website staan enkele voorbeeldbladen, o.a. onderstaand blad met wat je allemaal kunt zien door jouw raam: van krokodil tot een of andere aalscholversoort – dat moet een raam in Florida zijn.

The View From My Window

There is a lake just outside my window at my home in southwest Florida.
I would like to show you what I see when I look out...

Thermo chromatic ink, changes color when warmed.

It's a beautiful sunny day. I'll grab my binoculars and head to the window.

Folder of tiny photos of England.
Printed in Germany, circa 1910.

This guy basks in the sun near the shore. He's young; only about 4 feet long. American alligators can grow to 15 feet.

A Great Blue Heron—my favorite—glides over the lake, and lands as if to show off his beauty. He stands a majestic 4 feet tall.

In the palm tree, two Mocking Birds make a lot of noise. The state bird of Florida is a common sight.

Poster Stamp

A Red-Tailed Hawk swoops in and perches on a post. He's a common bird of prey.

A Double-Crested Cormorant comes to the lake. He swims with only his head above water.

A curved beak and red legs—an Ibis.

With so much to see, there are lots of birders here.

I'll be back soon!